

Odporúčania k práci s filmom „Kto je ďalší?“ pre pedagógov

Všeobecné odporúčania

1. Odporúčame mať „informované súhlasy“ od rodičov ohľadom účasti žiakov na premietaní filmu
2. Odporúčame zvážiť účasť na filme žiakom s citlivou povahou alebo zvoliť individuálny prístup k takýmto žiakom.
3. Odporúčame zvážiť na premietaní filmu účasť žiakov mladších ako 13 rokov – odporúčame pre žiakov 9. a prípadne 8. ročníka
4. Odporúčame využiť intervenciu CPPPaP a ich účasť na diskusii so žiakmi
5. Odporúčame zaradiť premietanie do vyučovacieho času
6. Odporúčame vopred žiakov stručne informovať o charaktere filmu, ako napríklad: „Film kto je ďalší? Je dráma, natočená podľa skutočných príbehov, prostredníctvom ktorej chceli autori poukázať na vážnosť online ohrozenia a ich možné dopady. Film môže vyvolať silné emóciePo skončení premietania sa presunieme do školy, kde sa v triedach o posolstvách filmu budeme ďalej rozprávať.“
7. Odporúčame venovať sa témam a posolstvám, ktorých sa uvedený film dotýka, v širšom kontexte vyučovania.
 - triednická hodina – diskusia so žiakmi a zadanie anonymného dotazníka
 - etická výchova resp. náboženská výchova – napr. prebrať ev. Lukáša 15 kapitolu o márnotratom synovi a otcovom prijatí
 - výtvarná výchova – výtvarné stvárnenie emócií, ktoré film vyvoláva
 - slovenský jazyk – napísanie slohových prác o posolstvách filmu, prípadne o emóciách týkajúcich sa tém, ktoré boli vo filme otvorené
 - anglický a ruský jazyk (preklad piesní k filmu...)
 - mediálna výchova a pod.

Ďalej odporúčame dbať na:

- vytvorenie príjemnej neformálnej atmosféry ako základu pre diskusiu (posadiť žiakov do kruhu, nie do lavíc; opomenúť nutnosť hlásenia sa, ak chce žiak niečo povedať ...)
- emócie, ktoré budú žiaci zdieľať môžu byť rôzneho charakteru, no všetky sú legitímne a oprávnené, preto odporúčame vyvarovať sa akýchkoľvek hodnotení, či vyvracaní výpovedí žiakov ich vlastnom prežívaní

Námet na otázky do diskusie so žiakmi a študentami všeobecne:

1. Aké životné situácie sú vo filme vyobrazené?
2. Akých problémov u žiakov sa film dotýka?
3. Čo majú spoločné všetky tri príbehy?
4. Aké posolstvo prinášajú?
5. Čo vás na filme najviac zaujalo?
6. Čo hlavným aktérom podľa teba ubližovalo?
7. Stretli ste sa s niečím podobným vo svojom okolí?
8. K akým zmenám v triede to motivuje?
9. Myslíte, že tento film nejako zmení vašu triedu/školu? Ako?

Film obsahuje 3 príbehy. Ku každému z nich prikladáme krátky teoretický úvod (zdroj:1000 výpovedí o filme Kto je ďalší?), ako pomôcku pre učiteľov, pre lepšie porozumenie posolstvám filmu a príklady otázok do diskusie so žiakmi:

1. Kyberšikanovanie (#POVSTANIE)

V slovenskom výskume (eSlovensko, 2013) sa polovica mladých ľudí stretáva na internete s nadávaním, vysmievaním, s ohováraním alebo šírením nepravdivých informácií. Sami na druhej strane priznávajú, že až 59 % z nich si „robia srandu z iných“, vysmieávajú sa alebo nadávajú niekomu (49,8 %), fotografujú alebo natáčajú iných v trápnych situáciách a potom to zverejnia na internete (16,5 %). V každej škole, v každej triede na Slovensku existuje nejaká forma šikanovania či kyberšikanovania. Je možno prekvapivé, že 65,4 % obetí kyberšikanovania vie, kto je agresorom. Najčastejšie je to niekto, koho poznajú (buď zo školy alebo z okolia), alebo ich známy z internetu (18,5 %). Napriek tomu o šikanovaní väčšinou nikomu nepovedia a len ticho trpia. Niektoré prípady dokonca vedú až k pokusom o samovraždu. Kyberšikanovanie sa radí medzi najzávažnejšie ohrozenia detí a mládeže, spolu so šírením online nenávisť, sexuálnym zneužívaním či závislosťami. Podľa prieskumu eSlovensko by až 90 % učiteľov privítalo viac informácií o kyberšikanovaní a len 8 % škôl uviedlo, že počet prípadov kyberšikanovania klesá. Drvivá väčšina pozoruje stagnáciu a nárast prípadov.

Filmový príbeh vychádza z osobných skúseností slovenského dievčaťa Aless. Fyzicky ju nešikanovali, zato kyberšikanovanie trvalo niekoľko rokov. Začalo sa v 11-tich a neprestalo ani potom, čo si siahla na život. Zachránila ju hudba. O svojich problémoch začala písať texty a repovať. Ako 17-ročná vydala svoj prvý album, v ktorom sa venovala aj téme kyberšikanovania. Svoj zápas so šikanou sa rozhodla ukončiť naším filmom. Divák prežije autentický emocionálny príbeh spolu s hlavnou postavou. Príprava snímky trvala rok a zahŕňala aj výchovné koncerty pre 10 000 mladých ľudí po celom Slovensku. Počas nich sa tvoril scenár a skúšali sa rôzne verzie. Aless musela počas celého obdobia príprav preukázať obrovskú vnútornú silu a odvahu.

V závere je záber na chlapca z hľadiska, ktorý sedí na koľajniciach. Jeho príbeh je vypovedaný prostredníctvom obrazov a spomienok retrospektívne. V závere je odhalené, že i on bol ďalší, kto uvažoval o samovražde, avšak príbeh Aless mu dodal silu „povstať“ a vzoprieť sa šikane rovesníkov.

Príklady otázok do diskusie:

1. Čo si myslíš o priateľoch Aless? (dievča, čo ju zradilo, ostatní spolužiaci, 3 agresori)

(skúste opísať, ako sa cítili jednotliví účastníci)

2. Čo pomohlo Aless?

3. Akú úlohu hrá vo filme hudba?

4. Čo si myslíš, prečo si Aless ubližovala?

- Téma sebapoškodzovania je veľmi závažná a komplikovaná. Považujeme však potrebné vyjadriť sa k nej aspoň okrajovo, nakoľko boli vo filme ukázané scény sebapoškodzovania. Je dôležité, aby žiaci porozumeli, že je to vážny problém, ktorý sa nakoniec stáva nutkavým zvykom a je potrebné hľadať vhodné spôsoby vyrovnávania sa s bolesťou. Žiakom stačí v skratke vysvetliť, že väčšinou si ľudia neubližujú preto, že chcú zomrieť, hľadajú len spôsob, ako sa zbaviť silnej citovej bolesti a stresu, ktoré už nevládzu uniesť. Vhodným začiatkom v prípade takýchto problémov je zdôveriť sa vzťahovej osobe, alebo anonymne vyhľadať pomoc, prostredníctvom napr. LDI 116 111

5. Akú úlohu hrá vo filme učiteľka? Prečo takto reagovala?

- Odporúčame za prospešné dotknúť sa témy „ ignorácie“ učiteľky (?) a vysvetliť žiakom, že niekedy je aj učiteľ zmätený a nevie vyhodnotiť situáciu v daný moment objektívne (- čo by bolo správne urobiť...). Keď sa však niečo zlé deje, treba o tom povedať a nenechávať si to pre seba (tým zlo iba podporujeme).

6. Čo mohla urobiť inak?

7. Ako jej môžu pomôcť ostatní žiaci/svedkovia situácií/podpora triedy?

8. Prečo si myslíte, že je dôležité, aby sa obeť zastali viacerí a nielen jedna osoba?

9. Čo si myslíš o chlapcovi, ktorý sedel na koľajniciach? –predpokladáme, že ide o retrospektívu, kedy uvažoval o samovražde kvôli šikane zo strany spolužiakov, ale nakoniec to neurobil...

2. Killfie-selfie súvisiace s úrazmi a smrťou (# PROFIT)

Anglický novotvar *killfie* je zložený zo slova *kill* - zabiť a *selfie* - po slovensky svojka. *Killfie* v roku 2015 spôsobili viac úmrtí ako žraloky (<http://tech.sme.sk/c/20060649/selfies-sposobili-tento-rok-uz-viac-umrtiako-zraloky.html>). V rokoch 2014 až 2016 zomrelo na svete pri *selfie* 127 ľudí. Počet tragédií každý rok stúpa a vek obetí klesá. Dokonca k tomuto fenoménu vznikla aj osobitná stránka na Wikipédii (https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_selfie-related_injuries_and_deaths).

Krajiny, ktoré v smrteľných úrazoch vyčnievajú, sú najmä India a Pakistan, Čína, Ukrajina a Rusko. Preto sme sa rozhodli nájsť inšpiráciu na východ od Slovenska. Na rastúce úmrtia reagovalo v Rusku aj ministerstvo vnútra a vydalo príručku o bezpečných *selfie* (<http://www.csmonitor.com/Technology/2015/0707/How-to-prevent-death-by-selfie-aquide-from-Russian-government>). Najčastejšie smrteľné úrazy zachytené na svojkách sa stávajú pri manipulácii so zbraňou, ďalej v doprave, najmä železničnej, ale aj v automobilovej, na motocykloch či v metre. Adrenalinové nahrávanie či fotenie v metre dostalo špeciálny názov *subway surfing/trainsurfing/зацепинг (zaceping)*. Celosvetovo najatraktívnejšou formou *selfie* sú ale videá a fotografie z mostov či z výškových budov. Má to hneď niekoľko názvov: skratku *urbex* z anglického

urbanexploration - mestský prieskum, alebo roofing, rooftopping - po slovensky lezenie po strechách či vysokých stavbách. Všeobecne môžeme túto subkultúru zaradiť medzi youtuberov.

Fenomén youtuberov tu nie je dostatočne dlho na to, aby ktokoľvek dokázal predpovedať, aké následky na formovanie osobnosti môže mať pridávanie videí v dlhodobom kontexte. Youtuberi si vytvorili vlastný priemysel, kde priťahujú kliky napríklad z lezenia na výškové budovy po celom svete. Profesorka psychológie Jean Twengeová zo San Diego State University je autorkou viacerých kníh a štúdií o nárokoch a narcizme mladých ľudí. Twengeová cituje výskum Intelligence Group z roku 2010, ktorý zistil, že 81 % mladých vo veku 7 až 13 rokov očakáva „svojich 15 minút slávy“.

Svetovo najznámejšie videá a fotografie prezentuje ukrajinsko-ruská dvojica On the roofs (Vitalij Raskalov a Vadim Makhorov). Z dievčat vyniká Ruska Angela Nikolau. Práve týchto troch rooftopperov sme oslovili, aby vyrozprávali príbeh filmu. Filmový materiál sa nakrúcal v Číne, Južnej Kórei, Hongkongu, Francúzsku, Dubaji a na Slovensku. Veľká vďaka patrí nielen Vitalijovi, Vadimovi a Angele, ale aj Slovenskému hydrometeorologickému ústavu a Atómovej elektrárni Jaslovské Bohunice, ktorí poskytli exkluzívne miesta na natáčanie.

Príklady otázok do diskusie so žiakmi:

1. Aké emócie u teba vyvolal tento príbeh?
2. Prečo to robili? Definovať emócie a potreby účastníkov
 - Vnútorňá potreba pozornosti a obdivu iných, potreba uznania bola na 1. mieste – boli ochotní pre uspokojenie tejto túžby obdivu od ostatných riskovať život? Aj túžba po uznání a obdive sa môže stať závislosťou, ktorú prestaneme mať pod kontrolou.
 - Profit a rýchle zbohatnutie
3. Čo si myslíte o konaní policajta, ktorý dal výstražnú ranu?
 - považujeme za potrebné vyjadriť sa k paušalizovaniu vnímania verejných činiteľov (policajtov, sudcov...) – keď jeden policajt v zmätku nezmyselne vystrelí, neznamená to ešte, že všetci policajti konajú zmätočne.
4. Prečo bol v galérii prázdny obraz?
5. Čo si myslíte o dievčatku, ktoré si robilo selfie na balkóne vonku?
6. Čo si myslíte o záverečnej vete Angely: Škoda, že si vtedy spadol, mohli sme na to zarobiť?
 - počas celého príbehu bola komunikácia medzi rooftoppermi skôr plná irónie a nezmyselných vtipov. Bol to ich spôsob maskovania strachu, neistoty, hlbších osobných strádání. Výpoveď Angely na záver príbehu možno vnímať aj ako snahu, zakryť hlbokú bolesť, smútok a zmätok, ktoré vyvolala smrť priateľa, prostredníctvom rovňakej irónie.

3. Online sexuálne vydieranie (# NEMLC)

Jednou z foriem sexuálneho vykorisťovania (sexualexploitation) je sexuálne vydieranie (sextortion). Anglická skratka vznikla zo spojenia slov sex a extortion – sex a vydieranie (<https://en.wikipedia.org/wiki/Sextortion>). Najmä v ostatných rokoch nástupom sociálnych sietí sa sexuálne vydieranie veľmi rozšírilo. Obeťami sa stávajú chlapi aj dievčatá v každej vekovej kategórii. Dobrovoľne, z nerozvážnosti alebo pomocou groomingu (cieľavedomá psychologická manipulácia

obete) pošlú svoje nahé fotky agresorom. Ďalší postup je vždy rovnaký: Urob všetko, čo chcem, lebo tvoje fotky zverejním. Bezmocné obeť volia na prvý pohľad bezbolestnejšie riešenie a podvolia sa. Tlak na ne ale postupne stúpa a prichádza aj k fyzickým stretnutiam s agresormi. Z výskumu (eSlovensko, 2013 - 2017) vyberáme príklad slovenského agresora, ktorý na 12 350-tich riadkoch svojej komunikácie v priebehu 16-tich mesiacov oslovil na slovenskej sociálnej sieti 1 661 osôb, z toho na jeho grooming reagovalo 1 159 z nich. Pri takom veľkom počte ani nie je potrebné doplniť údaj, koľko dievčat sa postupom času stalo obeťami sexuálneho vydierania.

Náš príbeh je inšpirovaný aj iným skutočným prípadom z Kanady. Hlavná postava je 13-ročné dievča Amanda Todd (https://en.wikipedia.org/wiki/Suicide_of_Amanda_Todd), ktorá spáchala samovraždu 10. októbra 2012. Jej mŕtve telo sa našlo o 6 hodine ráno v detskej izbe. 35-ročný holandský agresor bol zadržaný a odsúdený v roku 2017. Vydieral minimálne 39 obeť z Británie, USA, Nórska a Kanady. Scenár sa prepletá aj s ďalším slovenským príbehom štyroch dievčat a páchatela z východného Slovenska (<http://vranov.korzar.sme.sk/c/6339874/muz-nutil-cez-internet-mladistve-k-pornografii-a-zoofilii.html>). Svoje výpovede do scenára poskytla aj Celeste Buckingham a nemenovaný muž.

Príklady otázok do diskusie:

1. Čo si prežíval počas filmu?
2. Čo podľa teba prežívalo dievča? (...prečo o tom nechcela hovoriť)
3. Aké chyby urobilo dievča?
 - upozorniť, aké veľmi zradné sú vzťahy cez virtuálny svet, zvlášť vtedy, keď sa cítíme osamelo
 - Upozornite žiakov tiež na fakt, že čokoľvek, čo „zavesia“ na internet tam zostáva a nedá sa to stiahnuť, vymazať – stáva sa to verejným. Treba veľmi dobre zvažovať, čo takýmto spôsobom „zverejňujeme“, lebo to nezostane v tajnosti
3. Čo si myslíš, prečo sa niekto rozhodne iného takto vydierať?
4. Prečo sa to „vydieračovi“ tak ľahko podarilo? (...premyslene mapoval a hľadal, čo jej je blízke, čo sa jej páči, prípadne čo jej chýba a po čom túži – vedel ako vzbudiť dôveru, tým, že reagoval na jej pocity a potreby ... Keď získal dôveru, bolo už jednoduché získať „tajomstvo“, foto, informáciu..., ktorá bude odštartuje psychický nátlak...)
4. Musel sa príbeh skončiť takto? Dalo sa jej pomôcť?

Chybou bolo i to, že nedala jasnejšie signály navonok rodičom/iným dospelým. Vo vnútri túžila po blízkosti rodičov, ktorí ju mali radi, no bránila im, tým, že sa nezdôverila/nenaznačila. Niekedy i naznačujeme, ale ľudia akoby „nevideli“. Neznamená, že nechcú vidieť a pomôcť, len nerozumejú, čo tie signály znamenajú...
5. Bola nejaká cesta, ako to vyriešiť?
6. Ako inak mohol príbeh skončiť?

Na záver je dôležité upozorniť žiakov na možnosť pomoci cez

- Nostop bezplatná telefonická linka pomoci **111 116** Linka detskej dôvery alebo Linka dôvery Nezábudka **0800 800 566**
- On-line chat s operátorom od 7.00- 24.00 na stránke **IPcko.sk**
- Prostredníctvom emailu potrebujem@pomoc.sk, alebo on-line chat s operátorom od 14.00-23.00 na stránke **pomoc.sk**

Pre potreby CPPPaP Púchov a pedagógov spádových škôl vypracovali:

Mgr. Zuzana Ofúkaná, sociálna pedagogička

Mgr. Gabriela Štefániková, školská psychologička